КОВАЛЕНКО В. М.

(Київський столичний університет імені Бориса Грінченка)

СУТНІСТЬ АРГУМЕНТАЦІЇ В НАУКОВОМУ ТЕКСТІ

Увага філологів до дослідження текстів спеціальної літератури пояснюється змінами в розвитку сучасної науки, техніки та суспільства. Дослідження наукового тексту набуває в даний час особливої значущості. Це пов'язано з цілим рядом факторів, серед яких – процес глобалізації, що охоплює всі сторони суспільного життя; інтернаціоналізація наукової діяльності; активізація міжкультурної наукової комунікації. Всі ці чинники обумовлюють значний інтерес до наукового тексту та його характеристик.

Поняття науковий текст охоплює широкий спектр текстів – власне наукові тексти (монографії, дисертації, статті), науково-популярні тексти (підручники, статті в науково-популярних виданнях, тести і т.д.). Всі різновиди текстів мають спільні загально-категоріальні риси, але водночас відрізняються певними ознаками.

Враховуючи інтенції тексту «наукова рецензія», доцільно в її структурі виділити дві частини, які тісно взаємодіють одна з одною – інформаційну й оцінну. У межах інформаційної складової слід наголосити на вторинності фактів, поданих у критичному тексті. А специфіка оцінного потенціалу критичного тексту полягає в тому, що аксіологічна вісь розташована поміж полюсами «добре» - «погано», включаючи оцінне поняття «байдуже», і будується така вісь в залежності від шкали цінностей, що визначається як соціальною групою, так і особистістю автора критичного тексту.

Домінантну роль у цій мовленнєвій формі відіграє оцінне судження. У залежності від позиції, яку займає рецензент, воно може бути орієнтоване або на опис, у ході якого послідовно розкриваються деякі моменти змісту твору, що рецензується, та особливості його форми, або на полеміку з автором публікації, яка відзначається значною емоційністю, діалогічністю та суб'єктивністю.

Прикладом тексту-опису може слугувати рецензія *Andreas Klingenberg* «Die byzantinische Sakralarchitektur der Dunklen Jahrhunderte».

Характерною рисою процесу аргументації у науковій комунікації є його інтенціональність, що виявляється у поданні тези, висуванні різних за своїми функціями аргументів, демонстрації підсумку, створенні позитивного або негативного переконання, наприклад: *Die erzielten Einzelergebnisse sind vielfältig. So kann die Autorin bereits im ersten Kapitel zur Hagia Eirene aufzeigen, dass sich nicht alle vermuteten Umbaumaßnahmen bestätigen lassen und sich der Neubau somit deutlich weniger vom Vorgängerbau unterschied als oftmals angenomme* [Klingenberg 2021, c. 118].

Теза є центральною одиницею процесу аргументації, смислоутворюючим компонентом критичного тексту. Вона концентрує основну інформацію і може бути поданою в компактній або розгорнутій формі. Аргументи, що випливають із тези, переконують в її істинності, обгрунтовують доцільність прийняття тези.

Аргументи поліфункціональні. Їх вибір та мовленнєве оформлення варіюються в залежності від типу рецензії й мають особистісний характер.

Основними можна назвати:

1. Доказ обгрунтовує істинність критичних положень і констатує вірогідні знання.

2. Спростування встановлює помилковість тези, переглядає концептуальний апарат попереднього знання: *Ob die Baumaßnahmen wirklich überwiegend auf die finanzielle Unterstützung durch den Kaiser zurückzuführen sind, möchte ich an der Stelle mit einem Fragezeichen versehen, Konstantinopel einmal ausgenommen* [Klingenberg 2021, c. 120].

3. Пояснення розкриває сутнісні характеристики тези та вказує на причинно-наслідкові відносини. *Beim Betreten zeigten sich die Narthices deutlich an den spätantiken Vorgängern orientiert, ließen aber – dies eine Neuerung – eine komplette Erfassung des Innenraums nicht zu.* [Klingenberg 2021, c. 118].

4. Підтвердження утягує в наукове дослідження положення, істинність яких ще належним чином не доведена, а аргументи для спростування відсутні.

5. Виправдання містить у собі докази індивідуального плану й має наказовий характер.

Головну позицію займає доказ, який є вищим рівнем обгрунтування: *Hier werden – wie sie zu Recht am Ende ihres Buches schreibt (195) – mehrere Faktoren eine Rolle gespielt haben, die im Resümee zwar mit Verweis auf das Forschungskapitel erwähnt, aber eben nicht näher ausgeführt werden.* [Klingenberg 2021, c.119].

Аналіз текстів підтверджує, що пояснення є властивим для всіх типів спеціальних текстів критичного змісту. Доказ та виправдання знаходять своє відображення більшою мірою в рецензіях-описах, спростування ж є обов'язковим для полеміки.

Таким чином, реалізація авторської інтенції у спеціальному тексті безпосередньо пов'язана з його ментальною діяльністю й вербально матеріалізується у когнітивних процедурах опрацювання знання, стратегії подання інформації та його оцінки.

Література

Рябова К. О. Цілісність і зв'язність як основні текстуальні категорії. *Вчені записки ТНУ ім. Вернадського. Серія : Філологія*, 2020. Том 31 (70). № 4. Ч. 2. С. 173-176.

Синиця І. А. Діалогічність у науковому тексті. *Мовознавство*. 2004. №2-3. С. 55-60.

Busch A., Stenschke O. Germanistische Lingustik Eine Einführung, 5. Aktualisierte Auflage. Tübingen, Narr Franke Attempto, 2025. S. 245-265.

Klingenberg A Rezension „Die byzantinische Sakralarchitektur der Dunklen Jahrhunderte", 2021, *plekos* URL: http://www.plekos.uni-muenchen.de/2021/r-feist.pdf

Musan R. Kohäsion und Kohärenz. *Klabunde, R., Mihatsch, W., Dipper, S. (eds) Linguistik im Sprachvergleich. J. B. Metzler*, Berlin, Heidelberg. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-662-62806-5_30 S 577-593

Roelcke Th. Fachsprache (verbale und nonverbale) Kommunikation in spezialisierten menschlichen Tätigkeitsbereichen. *Sprache im Fach*. München; Eichstätt: [PDF, 185kB] URL: https://epub.ub.uni-muenchen.de/view/autoren/Roelcke=3AThorsten=3A=3A.date.html